

ישראל: דגל

היסטוריה

הסכם השילומים עם גרמניה כלל בנייה של 8 ספינות דייג. בשנה 1956 הוקמה בחיל הים יחידת סד"גים שהורכבה מהספינות "הגרמניות". הן הופעלו בעיקר כספינות משמר החופים והותקנו בהן מערכות נשק מתאימות והן הועסקו בגילוי צוללות ושמירת מעברים ימיים בטוחים לתנועת אוניות לנמלי ישראל. שתיים מהספינות השתתפו בעת מבצע קדש בהוצאת יהודים ממצרים והעלתם ארצה. אחת הספינות, ככל הנראה ס"ד "כרמל", הוזנחה במשך השנים ע"י בעליה, איבדה את כושר השיט והוטבעה מול טירת הכרמל בעומק של 55 מטרים.

המידע באדיבות: פלביו ורגה
עודכן ע"י: פלביו ורגה
תאריך העדכון: 15.04.2011

ביבליוגרפיה

אתר מורדת חיל הים: <http://www.hi-teach.com/navy/>

ספרו של מנחם בן ימי, 2009 - 'בנתיני החיים'
ספרה של דניאלה רן, 2009 - 'בין חופים עוינים'.

תמונות

המידע באדיבות: פלביו ורגה
עודכן ע"י: פלביו ורגה
תאריך העדכון: 10.04.2011

כרמל: שם הספינה

נתונים כלליים

שם: כרמל

לאום: ישראל

סוג כלי השיט הטבוע: ספינת דייג (מכמורתן)

מידות (מ'): 22

גורם הטביעה: הטבעה

תאריך ההטבעה: לא ידוע

הבונה: גרמניה

IDNo: לא ידוע

עוצמת מנוע: 160 כ"ס

מהירות: 8 קשר

עומק ה-Wreck (מ'): 55 מ'

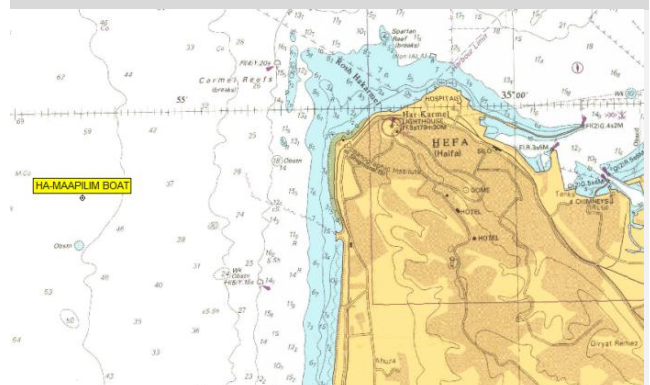
כוון השכיבה: צפון-דרום

תאריך העדכון: 15.04.2011

עודכן ע"י: פלביו ורגה

הוכנס לראשונה ע"י: פלביו ורגה

מיקום

עודכן ע"י: פלביו ורגה

תאריך העדכון: 10.04.2011

'כרמל' - מכמורתן וסד"ג בשירות חיל הים הישראלי

(כינוי מוטעה - "אוניית מעפילים")

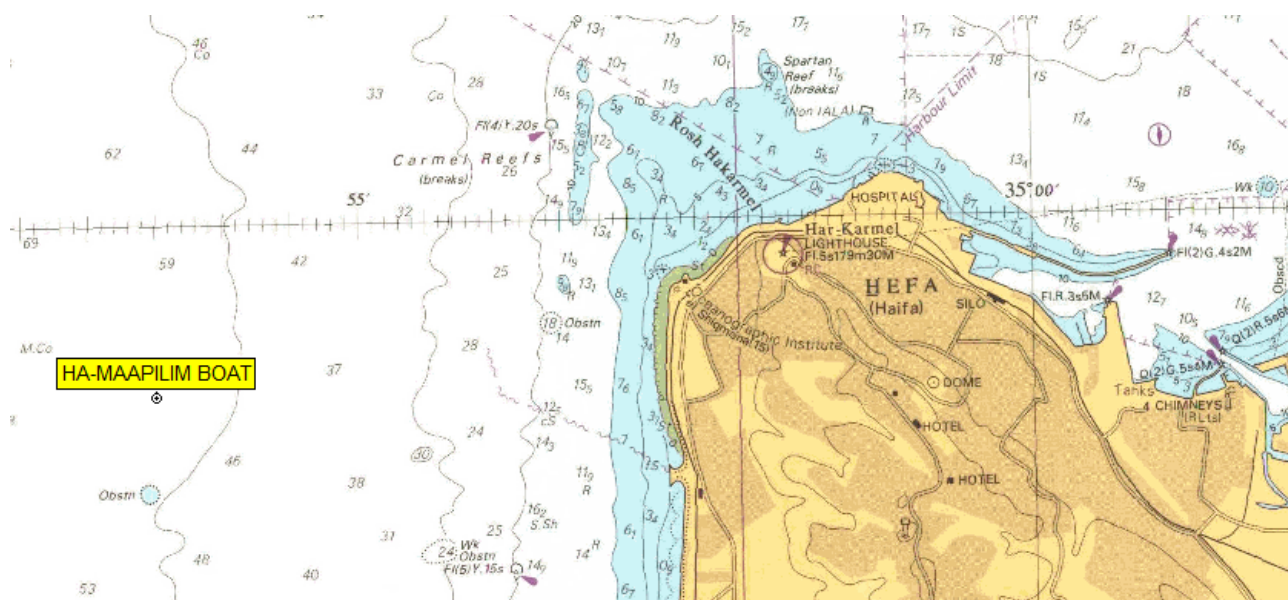
איטלקית, דוברות בגדלים שונים, אניית מעפילים וספינות דייג. בתחילה התחלנו לצלול באניות במים רדודים מ-40 מטרים, ולאחר שביקרנו בכולן עברנו לצלילות עמוקות מ-40 מטרים - פעילות הדורשת מיומנות טכנית ושימוש בגזים להקטנת שיכון המעמקים (הקטנת אחוז החנקן בגוף האדם).

התקבל מידע על "אניית מעפילים" שנמצאת מול חוף הכרמל בעומק של כ-55 מטרים עומק והוחלט על ביקור בשטח. הקבוצה IDx התארגנה, סוכמו הוראות הבטיחות בצלילה וחלוקת הקבוצות, וצוללנינו ירדו למצולות הים.

בשנה 2008 התארגנו קבוצות צוללנים למציאת ספינות/אניות טרופות בחופי מדינת ישראל. בעקבות הפעילות האינטנסיבית במידע על הימצאות ריכוז של כלי שיט טבועים באזור העיר חיפה.

הקבוצה סווגה את כלי השיט לפי עומק, ובבנה תוכנת עבודה לסדרת צלילות. נמצאו ספינות טבועות בעומק רדוד וגם בעומקים העולים על 40 מטרים, שנדרשת מיומנות ומשמעת עצמית גבוהה להגיע אליהן.

בין הספינות נמצאו ספינות תורכיות, צוללת

איור 1: מיקום טביעת 'ספינת המעפילים'

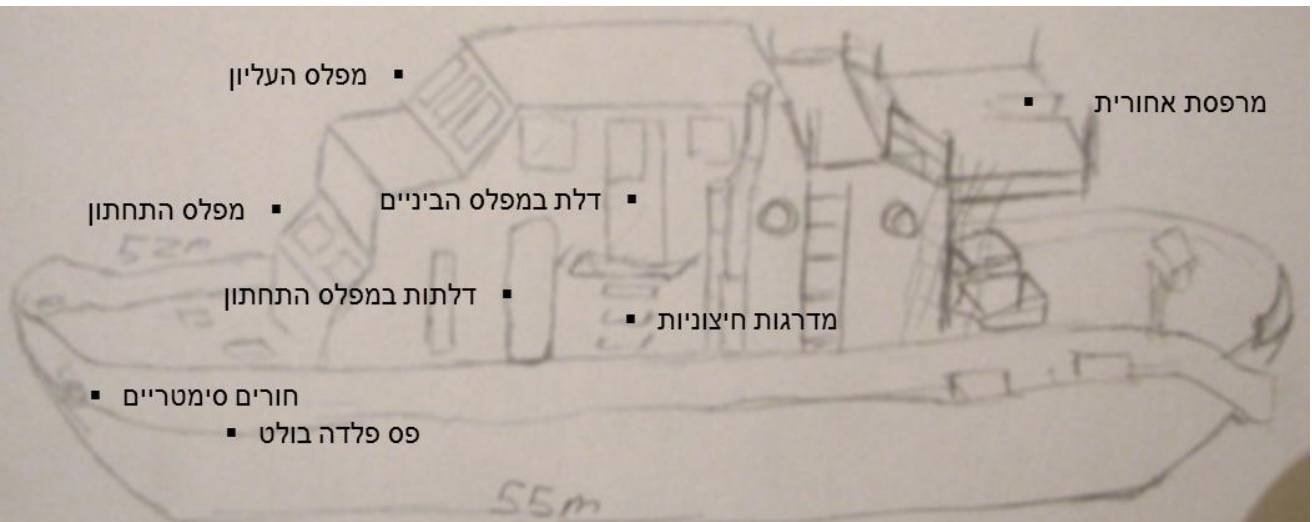
איור 2: ארוחה חגיגית אחרי צלילה מדהימה

הים היה נוח ללא גלים, הראות טובה בעומק רדוד ומיד עם ההעמקה לעומק של כ-30 מטרים ניתן להבחין בגוף ספינה. הצוללנים המשיכו להעמיק והגיעו לספינה כאשר היו מלווים ע"י להקת דגי סריול (אינטיאס) גדולה שהסתובבה סביב הצוללנים.

במבט ראשון הספינה נראתה דומה לספינת דייג, אך ללא שום מתקן לשליית רשתות. המשכנו לצלול והגענו למסקנה שאכן הספינה עומדת בהגדרת ספינת דייג, אך כל הפרטים הנלווים לדייג הוסרו, מה שמסביר שהספינה הוכנה לטביעה ולא מדובר על טביעת בגלל תקלה טכנית או מזג אוויר סוער.

תיאור הספינה הטבועה

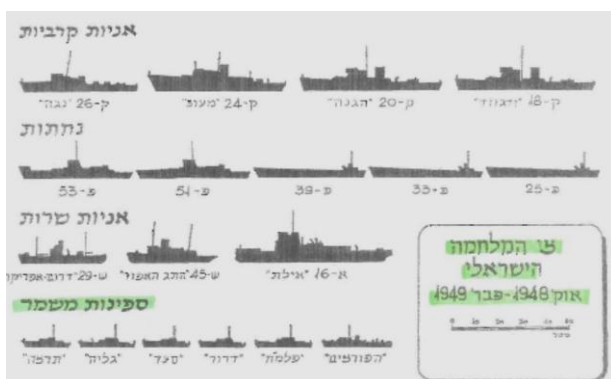
הספינה בעלת גוף פלדה. ניתן להבחין בפס פלדה בולט לאורך גוף הספינה בחצי מטר מתחת לשפתה. בחרטום הספינה נמצאים שני פתחים עגולים ששמשו כנראה להעברת חבלים לקשירה. באמצע הספינה נמצא מבנה בעל שני מפלסים ברורים. מפלס הראשון עם מספר דלתות וחלון עגול, מפלדה, וחלונות מלבניים מפלדה עם נעילה לצורך מניעת כניסת המים דרכם בזמן סערה. אפשר לעלות למפלס העליון (תא ההגה)

איור 3: סקיצה 3D שהוכנה ע"י דרור

המלחמה ואחריה, את העולים שבאו ארצה בגלי העלייה (1948-1951)

צי אניות המלחמה הישראלי בין השנים 1948-10.1949 היה מורכב לרוב מאוניות מעפילים שהוסבו לאוניות קרביות, נחתות, ואניות שירות. הספינות המשמר הקטנות "הוריש" לנו הממשל הבריטי.

איור 4: צי המלחמה הישראלי

שיטת משמר החופים כללה 6 ספינות. תפקידן היה להגן על חופי ארץ ישראל ובעיקר פעילות משותפת עם יחידת החבלה הימית, שכללה שתי יחידות נפרדות:

סיכום הממצאים

1. מבנה גוף הספינה מעיד כי יש לנו כאן **ספינת דייג רגילה**
2. סיפון הספינה מעץ מעיד על ספינה **שנבנתה בשנות ה-50**
3. ציוד הדייג פורק מהספינה מה שמעיד על **הטבעה**

מהממצאים שלעיל ניתן להתרכז בספינות דייג, לא גדולות במיוחד, שנבנו בשנות ה-1940-1950 והוטבעו ע"י גורם שמסוגל לנקות ולפרק את ציוד הדייג לפני הטבעה.

קצת היסטוריה שהובילה למציאת ה"אמת" על 'ספינת המעפילים'

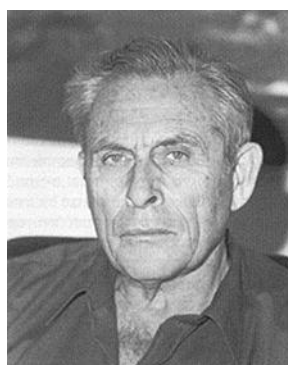
באותם שנים (40 המאוחרות), כאשר קמה המדינה, הייתה הארץ במצב של מלחמה. המצב הכלכלי היה ירוד. היה צורך לרכוש נשק ותחמושת ולשלם דמי מחייה לחיילים ולמשפחותיהם, לספק לאזרחים שירותים בסיסיים, ובהם חינוך, בריאות וסעד, וכן לקלוט, במהלך

העם היהודי. בהסכם שהושג נקבע כי גרמניה תשלם למדינת ישראל פיצוי כספי מתוך הכרה באחריותה לרצח בני העם היהודי ולפגיעה ברכוש ובנפש. ההסכם כלל הכרה במדינת ישראל כמייצגת את העם היהודי ובפרט את הנרצחים בשואה, וכן כמדינה שנשאה בנטל העיקרי של קליטת הפליטים היהודים ושיקומם.

במארס 1952 חתמו שר החוץ משה שרת והקנצלר (ראש ממשלה) הגרמני קונרד אדנאואר על הסכם שילומים בין ישראל לגרמניה, כאשר גרמניה תשלם למדינת ישראל פיצוי כספי/חומרי מתוך הכרה באחריותה לרצח בני העם היהודי ולפגיעה ברכוש ובנפש. התרומה שם הסכם השילומים נועדה לשיפור המצב הכלכלי של מדינת ישראל ולסיוע בקליטת עלייה, ובייחוד את תרומת הפיצויים האישיים, שיינתנו לשיקומם של עולים רבים.

יחידת הסד"גים בחיל הים- השנה 1956

עכשיו מותר לגלות, ב- 1956, כשחיל הים סבל

יהודה רותם ז"ל

ממחסור קשה בכלי שיט, הוא צירף למערך המילואים שלו שמונה ספינות דיג על צוותיהן. הספינות צוידו מראש בהתקנים שאיפשרו להן לשאת אמצעי לחימה וחימוש, ובהתרעה קצרה ניתן היה לגייסן ולחמשן. במהלך השנים השתתפו ספינות דיג אלה במבצעים רבים, שאחדים מהם עדיין אינם מותרים לפרסום, סיפר רס"ן (מיל) יהודה רותם ז"ל, מקים יחידת הסד"גים ומפקדה¹.

ראיון עם מנחם בן- ימי

מנחם בן ימי

מנחם מספר בספרו "בנתיבי החיים" על קורות חייו ובין היתר על פעילותו בחיל הים ובמיוחד כמפקד סד"ג במבצע קדש.

בשנת 1946 מנחם גויס לפלי"ם (זרוע הים של הפלמ"ח) ונשלח להשתתף בקורס "גדעונים" – אלחוטאי

"יחידת הצוללים" (אנשי הצפרדע) שמפקדה היה יוסף דרור ו"יחידת סירות המחץ" בפיקודו של יוחאי בן-נון. בסוף שנות 1949 שתי היחידות התאחדו והוקמה יחידת "שיטת 13".

לאחר פגיעה קשה בקרב על בית-עפא בתחילת חודש אוקטובר 1948 יחידת הנחיתה התארגנה מחדש וחוזקה באניות שירות שדל החיל: "אילת" (א-16), "דרום אפריקה" (ש-29) ו"הטאג האפור" (ש-45).

באוקטובר 1948 הצי של חה"י מנה 16 כלי שיט בנפח כולל של כ- 7000 טון וכ- 3500 קצינים וחוגרים.

ההוצאות על ביטחון, על שירותים לאזרחים ועל קליטת העולים הותירו את המדינה כמעט ללא אמצעים לקיומה ולא היה תקציב לקניית כלים שיט חדישים, לא לח"י ולא למגזר האזרחי.

נדרש למצוא מקור תקציבי נוסף לבניית כלי שיט. חלופה זאת נפלה בשל מחסור בתקציב, גורם הזמן, העדר חומר גלם ומספנות שמסוגלות לבנות ספינות חדישות. האפשרות היחידה הייתה להשיג כלי שיט מחו"ל כשגורם חיצוני משלם עבורם.

הסכם השילומים מגרמניה

כבר במהלך מלחמת העולם השנייה שלום רודל אדלר העלה רעיון לדרוש פיצויים על הרכוש היהודי שנגנב ושנותר בגרמניה. אדלר כתב מסמך שבו הציע לאסוף מידע על הרכוש של יהודי גרמניה לשם קבלת פיצוי כספי עתידי. המסמך לא זכה לתמיכה רבה. במהלך 1943 פורסמו כמה מאמרים בנושא בעיתון "הארץ" וב- 1944 פורסמה חוברת בנושא.

בשנה 1945, לאחר כניעת גרמניה, חיים ויצמן כנשיא ההסתדרות הציונית העולמית הגיש תביעה בשם העם היהודי לפיצויים מבעלות הברית. בתביעה נטען שרכוש יהודי רב שנגזל בשואה נותר ללא בעלים נוכח ההשמדה הנאצית ולכן הוא שייך לעם היהודי. הייחוד בתביעתו של ויצמן היה בהיותה תביעה של עם ולא של מדינה וזאת הייתה הסיבה לדחייתה.

ב- 6 בינואר 1951 הגישה ממשלת ישראל לארבע המעצמות (ארצות הברית, ברית המועצות, בריטניה וצרפת) איגרת בנושא פיצויים והחזרת רכוש שגרמניה חייבת ליהודים.

בסוף ספטמבר 1951, ראש ממשלת גרמניה המערבית הכריז, כי פשעי הזוועה שנעשו נגד היהודים בימי המשטר הנאצי מחייבים את העם הגרמני לפצות את

¹ פורסם לראשונה בחוברת "מערכות" גיליון 377 – יוני 2001- ראה נספחים למאמר המלא

ממחלת ים. טיפלנו בהם ככל יכולתנו במהלך ההפלגה הלילית. בבוקר הגיע המסע לקצו, והעולים ירדו לחוף בחיפה בריאים ושלמים.

מלחמת סיני הייתה מלחמה שנויה במחלוקות. ישראלים רבים, ואני ביניהם, לא היו שלמים עם ההתחברות לבריטניה ולצרפת, שמטרתן הייתה למנוע מהמצרים לשלוט על תעלת סואץ. ואולם על המבצע לחילוף היהודים בפורט-סעיד אין עוררין.

שלושה סד"גים, סד"ג 'ניצן', סד"ג 'למרחב' וסד"ג 'דרור', היו יותר גדולים מהשאר, אורכם כ- 26 מטרים עם מנועים של 240 כ"ס. ספינות אלה התאפיינו במבנה גבוה וגדול יחסית המוצב במרכז הגוף. בשנת 1960 הן עברו לפעול בדרום ים סוף, בחופי אריתריאה. כדי להגיע מים התיכון לים סוף הדרומי הן סובבו את יבשת אפריקה. הן נשאו בים סוף ומחוז למערך ח"י קרוב ל-10 שנים.

איור 5: סד"ג 'דרור' בים סוף

איור 6: סד"ג 'למרחב', התמונות באדיבות מנחם בן ימי

חמש ספינות שהיו יותר קטנות, סד"ג 'כרמל', סד"ג 'אופיר', סד"ג 'סער', סד"ג 'מבואות-ים', וסד"ג 'דורון' פעלו בצוף בים התיכון. אורכם כ- 22 מטרים והמנועים - 160 כ"ס.

מחתרת ימיים שהתקיים במרסיי, בבית הספר הימי "זבולון" שבו למד אלחוט ימי ומקצועות צבאיים, כדוגמת קרב פנים-אל-פנים.

עם סיום הקורס נבחר מנחם להיות אלחוטאי-מעפיל הראשון וליווה את אניית "מולדת - פאטריה", (שמה הרשמי היה "סן פיליפו" והיא הניפה דגל פנמה) שנקראה על שם אניית המעפילים "פאטריה", הידועה בסופה הטרגי.

בארץ ישראל, לקראת הקמת חיל הים באביב 1948, עם עוד מספר גדעונים עבר קורס רענון קצר באלחוט ים וקבוצתו הייתה הגרעין הראשון של אלחוטאים בחיל הים. כאשר הבריטים יצאו מנמל חיפה, הורישו לחיל הים שנכנס לנמל במקומם, מספר ספינות משמר, אך מנחם עלה כאלחוטאי על "דרום אפריקה", ספינה לציד לווייתנים שנתרמה לחיל הים ע"י יהודי דרום אפריקה.

הוא כותב בספרו- "בימי מלחמת סיני השתתפו הדייגים הישראליים במבצע שצריך להיות חרוט בהיסטוריה של העלאת יהודי ארצות ערב לארץ; במבצע שאף כי לא היה בו יסוד קרבי, ראוי לציון מיוחד בתולדות חיל הים, ואשר אני מאוד גאה שהשתתפתי בו.

בפורט-סעיד שבמלחמת סיני נכבשה על ידי הבריטים והצרפתיים, הכין המוסד הישראלי בחשאי גמורה קרוב למאתיים יהודים לעליה ארצה.

שני סד"גים פורקו מנשקם, נצבעו בצבעים אזרחיים וקיבלו שמות ודגלים איטלקיים. כך, כשספינותינו מחופשות לספינות דיג איטלקיות, הפלגנו, שני המכמורתנים - 'אופיר' בפיקודו של עמיתי צבי פורת ו'סער' בפיקודי - מחיפה לכוון פורט-סעיד. על מטרת ההפלגה נודע לנו רק כשהיינו כבר בים.

עוד לפני שראינו את חוף המצרי, נגלו לעינינו מאוד כלי שיט מלחמתיים, בריטיים וצרפתיים, שעגנו מול נמלה של פורט-סעיד. (כיבושה של העיר בידי כוחות הברית עדיין לא הושלם). במהרה קרבה אלינו סירת משמר בריטית ואנשיה דרשו שנעצור; אבל הצרפתיים, שהיו בסוד המבצע, הגיעו במועד בסירה אחרת והודיעו לבריטים שאנחנו זה "עניין צרפתי".

נכנסנו לנמל, שתי הספינות, והעלינו כ- 180 יהודים, גברים, נשים וטף, שהובאו לשם בידי שליחי המוסד, ובראשם לובה אליאב. דקות מספר לאחר מכן כבר היינו בדרכנו חזרה ארצה. הים היה גלי, ומרבית נוסעיו סבלו

איור 9: סד"ג מבואות-ים

איור 7: סד"ג כרמל

בשנות החמישים נבנו בהולנד והובאו ארצה ספינות דייג מפלדה קטנות יותר: 'נחשול', 'פלמתית', 'חנה', 'ושחף', שאורכן כ- 19 מטרים והמנועים שלהן - 120 כ"ס. 'נחשול' שהייתה מגויסת לפלגת הסד"גים, נפגעה מפצצת עומק של עצמה, בגלל מהירות הנמוכה וחולשת ציפוי הפלדה.

עוד מספר מנחם, שחלק מהספינות פעילות עד היום כספינות דייג, אך אחת מהן, סד"ג 'כרמל' הוטבעה על ידי מנהלת נמל חיפה.

איור 8: סד"ג אופיר

תמונות

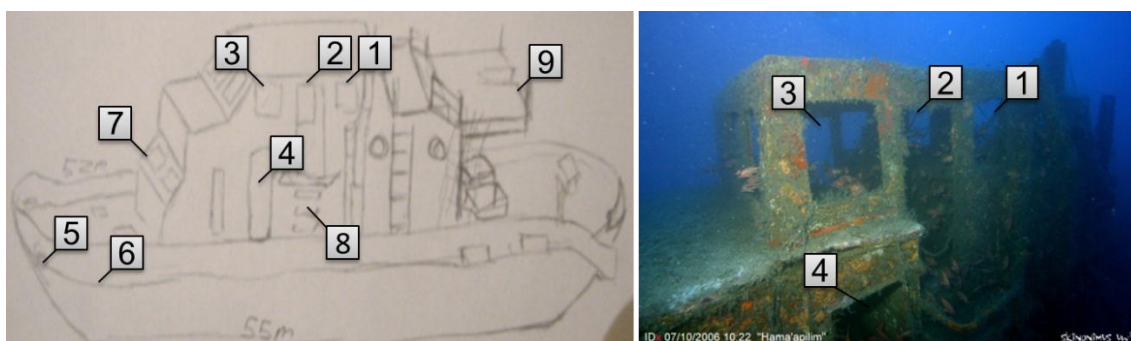
חיפה (2). כדי שיוכלו להתקין את המערכות הנשק נדרשו "חיזוקים קוסמטיים" ברצפתן כך שבמקרה שהסד"ג ייתפש על ידי האויב, לא יוכלו להבחין שמדובר על ספינת לחימה.

בתמונות הבאות ניתן לראות את הסד"גים בנמל חיפה. הדייגים יחד עם קציני חיל הים מתקינים מערכות נשק על הספינות. ניתן לזהות את המקלעים שהותקנו על תקרת מפלס התחתון (1) וגם אחורי (לא נתן לראות) ואמצעי לחימה אחרים סגורים בתיבות מעץ על מזח נמל

איור 10: סד"ג אופיר וסד"ג כרמל

כדי להבחין בהתאמה בין הספינות, הכנתי סופרפוזיציה בין תמונה של סד"ג כרמל, סקיצה של דרור והתמונות שצולמו על ידי דן אשכנזי באתר הצלילה 'ספינת המעפילים'.

איור 12: מצא את ההבדלים, תמונות הצבעוניות צולמה ע"י דן אשכנזי וסקיצה שהוכנה ע"י דרור

תודות

בראש ובראשונה הרבה תודות למחנכם בן ימי שהקדיש את זמנו להתראיין ולעזור לבנות את הפאזל לבניית סיפורו של ה'סד"ג בשירות חיל הים' ולזהות את הספינה הטבועה מצילומים של דן, ולספר את גבורתם של דייגים וחיילי חיל הים, במבצעים ובמלחמות ישראל. תודות לחיים 15 שזרק את הרעיון על האפשרות שמדובר על ספינות שהתקבלו מגרמניה. תודות על התמונות שצולמו ע"י דן אשכנזי, סקיצה של דרור, ועל קטעי הווידאו שהכין אלכס ופאבל, וכן לכול הצוללים שתרמו את חלקם לגיבוש צוותי צלילה ופעילות הענפה בתחום.

נחקר ונכתב ע"י פלביו ורגה
עדכון 2, 4.01.2011

נקודות ההתאמה ניתן לראות ב- [קטע וידאו שאלכס ופאבל צילמו באחת הצלילות](#)

מסקנות והמלצות

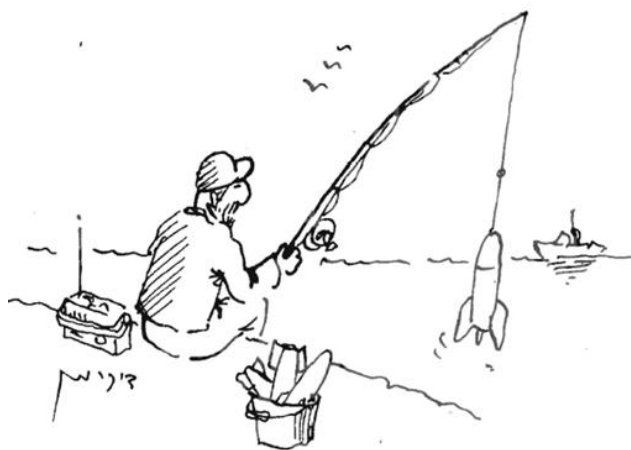
תוצאות ההשוואה בין ממצאי "ספינת המעפילים" לבין ה'סד"ג כרמל' בשירות חיל הים, מצביעות על דמיון רב במאפייני המבנה הדו-מפלסי ומיקום הפתחים (דלתות וחלונות).

עכשיו זה ברור, "ספינת המעפילים" הינה סד"ג 'כרמל' שהוטבעה לאחר השנים הרבות של דייג, ושירות בחיל הים. הספינה לקחה חלק ניכר מאוד בהיסטוריית עם ישראל יחד עם ספינות האחרות שעדיין "לא התעייפו" וממשיכות לשרת. אין לשכוח את גבורת הדייגים שסיכנו את חייהם לשרת את מדינת ישראל בגבורה והצלחת חיים לצדם של חיילי חיל הים.

חמור בכלי שיט הביא ליוזמה של מטה חיל הים להקים את היחידה.

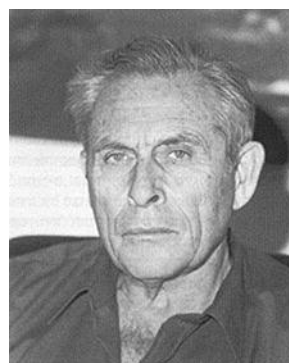
ראוי לציין כי עוד לפני קום המדינה היה ציבור הדייגים בארץ פעיל במערכות הביטחון במסגרת ההגנה: ברכש, בהעפלה ובמאבק על ההעפלה, ספינות הדיג שימשו את הפל"ים ומאוחר יותר, עם פרוץ מלחמת העצמאות, הן שימשו את חיל הים שהיה רק בהתוואות. ספינות הדיג סייעו לשמור על הקשר עם הגליל המערבי הנצור בתחילתה של מלחמת העצמאות ואף העניקו סיוע לכוחות היבשה בטרם עמדו לרשות החיל כלי שיט של ממש. ציבור הדייגים ששירת על הספינות האלה היה ברובו בעל ניסיון בטחוני.

קיומה של פלגת הסד"גים נשאר חסוי שנים רבות בגלל הדאגה לביטחון הדייגים, אשר במרבית ימי השנה שטו ודגו במים רחוקים מול חופי ארצות עוינות בים התיכון ובים סוף. היה חשש לשלומם של הדייגים, אם יתגלה לגורמים עוינים שלהם ולספינותיהם יש גם תפקיד צבאי.

בקיץ 1956 גויסו בזו אחר זו שמונה "ספינות השילומים" והוכנסו למספנת חיל הים כדי לצייד אותן בהתקנים שכללו בסיסים לתותחים, המוסתרים מתחת לסיפון, חצובות למקלעים וסידורים להצבת מכשירי קשר. בשלבים מאוחרים יותר גם הוצבו על הספינות מתקנים להטלת פצצות מעמקים למלחמה בצוללות וציוד אחר – לפי הצרכים שעלו מעת לעת. המתקנים הוסוו היטב למקרה שהספינות יתפסו בעת עבודתן בדיג. ואכן, הספינה "דורון" נתפסה על ידי הצי המצרי ב-1958 כאשר דגה מול חופי אל-עריש, צוותה הושם במעצר

עכשיו מותר לגלות, ב-1956, כשחיל הים סבל

יהודה רותם ז"ל

אינם מותרים לפרסום, סיפר רס"ן (מיל") יהודה רותם ז"ל, מקים יחידת הסד"גים ומפקדה.

"הגיעה השעה להסיר את החיסיון מקיומה של פלגת ספינות הדיג החמושות – סד"גים, שהוקמה בשנת 1956 במסגרת מערך המילואים של חיל הים.

בעת הקמתה כללה היחידה שמונה מכמורתנים, שצוידו מראש בהתקנים שאיפשרו להרכיב עליהם תוך זמן קצר 2 תותחים, מיקלעים, ומטילי פצצות עומק נגד צוללות. הסד"גים גויסו למערך המילואים של חיל הים על צוותיהם של הדייגים שהפעילו אותן בעתות רגיעה.

גיוסן של ספינות דיג ושל דייגים בנפרד מקובל בחילות הים של אומות במלחמה, אולם ייחודה של פלגת הסד"גים בצה"ל היה בכך שהספינות הוצבו במערך החרום של חיל הים על צוותיהן האזרחיים. בהתערה של 24 שעות היו הספינות מוחזרות מהים, מחומשות והופכות מספינות דיג לכלי שיט מלחמתיים, שאנשיהן אומנו לבצע משימות קרביות בשרות חיל הים. מבחינה זו מדובר היה ביחידה קרבית, שכלל הידוע אין דומה לה לא רק בצה"ל, אלא בעולם כולו.

היחידה הוקמה בעת שחיל הים סבל ממחסור חמור בספינות בשל מדיניות הקצאת המשאבים שנקט צה"ל. בשל כך נוצר צורך דחוף לעבות את מערך כלי השיט של חיל הים. בשנות 1950 הגיעו לארץ ספינות דיג חדשות עשויות פלדה שנרכשו במסגרת הסדר השילומים עם גרמניה. השילוב של זמינות ספינות בעלות כושר ימי מעולה, של כוח אדם מיומן המפעיל אותן, ושל מחסור

לתקופה ארוכה, והספינה הוחרמה – אך שיבוצה במערך של חיל הים לא נודע לשוביה.

בבסיסי החוף הוקצו לכל ספינה מחסני חרום, שבהם הוחזק כל הציוד הדרוש להפעלת כלי שיט צבאיים. במקביל אומנו הצוותים במקצועות הצבאיים: הכרת הנשק, השימוש בו, נוהלי קרב, בקרת מזקים, ניווט אלקטרוני, וכו'.

המפקדים – כולם קברניטי דיג שקבלו דרגות קצונה – עברו אימון בנוהלי פיקוד חיילים: ניהול אש, גילוי, ניווט, קשר וכן במקצועות צבאיים נוספים, הקשורים למטלות הספציפיות שהוטלו על היחידה.

עם הקמת היחידה נעשה מאמץ אינטנסיבי להעביר אליה את הצוותים מיחידותיהם השונות – בחיל הים ובחילות אחרים. בתוך שלושה חודשים קרמה היחידה עור וגידים – על שמונת כלי השיט שלה, ציודה ואנשי צוותה – והייתה מוכנה לביצוע משימותיה.

היחידה הופעלה לראשונה במלחמת סיני, זמן קצר לאחר שהוקמה, ומילאה בה משימות מגוונות: הגנה על החופים, הגנה על אניות שעגנו מחוץ לנמלים, שמירה על מבואות הנמלים ופעולות מיוחדות.

פיקוד חיל הים עמד עד מהרה על הפוטנציאל הייחודי הגלום ביחידה, שכלי השיט שלה ניתנים להסבה מהירה מכלים "תמימים" לכלים קרביים – ולהיפך, מה שאיפשר לבצע באמצעותם פעולות חשאיות. מסיבה זו הופעלו כלי השיט של היחידה מראשית קיומה לביצוע משימות בלתי שגרתיות. הראשונה שבהן הייתה ההשתתפות במבצע לחילוץ יהודים מפורט-סעיד בשלהי מלחמת סיני. הפעולה בוצעה באמצעות שני סד"גים, שחדרו לנמל פורט-סעיד והביאו משם לנמל חיפה כ- 180 יהודים שהיו לכודים בין כוח המשימה האנגלו-צרפתי לבין אוכלוסייה עוינת בעת מבצע סואץ.

המבצע אורגן במהירות, הספינות שהיו בסיוור חופים שגרת, נקראו לחזור לבסיס בנמל חיפה, כל הציוד הצבאי הורד מהן, והן חזרו ולבשו חזות של ספינות דיג איטלקיות. הן צוידו במזון, בתרופות ובשמיכות, וניתנה להן פקודת הפלגה לפורט סעיד לחילוץ היהודים משם. לספינות נתלוותה ספינת טורפדו, שנשארה מאחור עם ההתקרבות לפתח תעלת סואץ. הסד"גים, שהניפו דגלים של מדינה ניטרלית, פילסו את דרכן בתוככי הארמדה האדירה של אניות מלחמה מכל הסוגים והגדלים שעגנו ופטרלו במבואות הנמל. הפיקוד העליון הצרפתי היה בסוד המבצע, אולם לא כן הבריטים, ולכן ההוראה הייתה

להתחמק מכלי שיט בריטיים. הספינות חדרו לנמל עם בוקר והעלו על סיפון את יהודי פורט סעיד – כ-180 איש – שרוכזו בלילה בבית הכנסת בעיר בידי שליחים ישראליים, שלבשו מדים של קצינים זרים. הסיפונים, ועליהם האנשים, כוסו בברזנטים, והספינות החלו חותרות צפונה, כשהן מתחמקות מספינות הסיור הבריטיות. לאחר הפלגה קשה בים סוער הגיעו הספינות לחיפה, והאנשים הורדו לחוף וטופלו בידי אנשי הסוכנות היהודית.

מראשית פעילותה התבלטה היחידה באיכות ביצועיה. הסד"גים היו אמנם נחותים מספינות מלחמה תקינות במהירות, בחימושן ובמכשור שהותקן בהן, אולם על נחיתות זו חיפו הכושר הימי של הספינות, שאיפשר להן שהייה בכל מזג אוויר, ואיכות כוח האדם, שהצטיין בידע ימי ובמוטיבציה. אנשי הסד"גים היו למעשה "בבית" בעת ששרתו על ספינותיהם, והיו להם "רגלי ים" – כלומר, הם היו פטורים מחבלי ההסתגלות לטלטולי הים ולמחלת הים, כך שיכלו לתפקד היטב עם גיוסם.

תותחן בעמדת ירי

בכל שנות קיומה בלטה הפלגה במורל הגבוה שלה ובדבקות הצוותים בביצוע המשימות המגוונות שהוטלו עליהם – בעתות רגיעה ובעתות חרום. על כך זכתה להערכה רבה מצד פיקוד חיל הים. הספינות אומנם גויסו בעיקר בעתות חרום, אך מילאו משימות שונות גם בעתות רגיעה – החל מהשתתפות ב"ימי קרב" החייליים (תרגילים), מילוי "חורים" בשמירה על החופים, וכלה בביצוע תפקידי סיוע מיוחדים לצה"ל בכלל ולחיל הים בפרט.

במסגרת שירות המילואים שלהם, השתתפו אנשי היחידה בפעילות הבט"ש בכל הגזרות הימיות. הם נטלו חלק במאמץ למנוע הסתננויות מחבלים דרך הים, בין היתר באמצעות איוש תחנות בחופי הארץ, וגם היה להם

לימים מפקד חיל הים) שימשה ככלי שטח ועסקה בגילוי מטרות תת מימיות. כאשר היא גילתה מטרה, היא כיוונה אליה את הסד"גים באמצעות הקשר, ואלה תקפו את המטרה בפצצות עומק. היה זה חזיון שספק אם נצפה אי פעם בתולדות המלחמות בים. צוללת שאינה יכולה לצלול, משתפת פעולה עם ספינת דיג הנלחמת בצוללות.

סדיג בפעולת נצ"ל (נגד צוללות) – מונחה להטלת פצצ"ם עלידי צוללת שאינה כשירה לצלילה

כאשר הועלה החשש מפני ניסיון של הערבים למקש את נתיבי הכניסה לנמלי ישראל באמצעות מוקשי מגע, רכש חיל הים ציוד לשליית מוקשים, והסד"גים היו הכוח אשר הפעיל אותו. זאת בגלל התאמת מכמורתנים וצוותיהם לפרישה ושלילה של ציוד דיג מכמורת, שהקלה להסבה להפעלת ציוד לשלילת מוקשים.

מלחמת ששת הימים הייתה שעתה היפה של היחידה. חיל הים נתפס אז בתקופה של מחסור קשה בכלי שיט תקינים לפעולה. שמונת הסד"גים, שעמדו לרשות חיל הים, ואשר גויסו במהירות, היו תגבורת משמעותית ועיבו את מערך כלי השיט של החיל. הסד"גים עשו במהלך אותה מלחמה עבודה חשובה בהגנת החופים, באבטחת מבואות הנמלים, בליווי אניות אספקה ורכש בנתיבי הגישה לנמלים, בלוחמה נגד צוללות ובתפקידים מיוחדים שאחדים מהם עדיין חסויים. בין היתר הובילו הסד"גים לוחמי קומנדו לפעולות חבלה בנמלי אויב, סייעו לכוחות היבשה שפעלו סמוך לחופי האויב ועזרו ליחידות חיל הים בפעולות הנצלה שונות.

במלחמת ההתשה שירתו לוחמי היחידה במרחב סיני והפעילו כלי שיט לאורך תעלת סואץ ובים סוף. בכמה תחומים הייתה לידע המקצועי שלהם תרומה ייחודית.

חלק ב"מלחמות הכנרת" לפני מלחמת ששת הימים, ובפעילויות בימת בארדויל ובתעלת סואץ, אחריה במלחמת ששת הימים, כאשר הייתה אתרעה על סכנה של צוללת אויב בזירה, צוידו הסד"גים בפצצות עומק, והצוותים עברו הכשרה בתחום הלוחמה נגד צוללות (נצ"ל). הסד"גים היו בבחינת תגבור משמעותי לחיל בתחום זה, חרף מגבלת המהירות של הספינות (שהיא בעלת משמעות בהטלת פצצות עומק) והעדר אמצעים לגילוי תת מימי. הסד"גים המגויסים פטרלו בחופים, וסביר להניח כי רעש מדחפיהן ופצצות העומק שהטילו גרמו לצוללת האויב – אם אכן ניסו אלה לבצע משימות בחופי הארץ – "להוריד את הראש".

צוות במנוחה על סדיג חמוש בתותחים ובמטויל פצצ"ם (פצצות מעמקים) נגד צוללות

להמחשת חולשתו של חיל הים בציוד במלחמת ששת הימים וליכולת האלתור שגילה ראוי להזכיר את שיתוף הפעולה המוזר בין הצוללת "רהב" לבין סד"גים בלוחמה נגד צוללות אויב. הצוללת "רהב" לא הייתה כשירה לצלילה, אולם הייתה מצוידת במכשיר לגילוי צוללות. לעומתה הסד"גים היו מצוידים בנשק ללוחמה בצוללות, אולם לא עמדו לרשותם אמצעי גילוי תת מימיים. מסיבה זו הוחלט להפעיל את הצוללת "רהב" יחד עם סד"גים כדי שישלימו זה את זה. "רהב" (בפיקודו של יומי ברקאי,

קיומה של יחידת הסד"גים הוא דוגמא לתושייה ולהעזה שאפיינו את חיל הים בתקופה שבה הוא סבל ממחסור באמצעי לחימה וממחיש את היות צה"ל צבא העם, הלוחם על קיומו."

פורסם לראשונה בחוברת "מערכות" גיליון 377 – יוני 2001

377 מערכות

יחידת הסד"גים בחיל הים

אחת הבעיות שליוו את היחידה בכל תקופת קיומה הייתה הקושי לשמור על מצבת הצוותים. אנשים השתחררו מסיבות גיל, בריאות ועבודה באוקיינוסים רחוקים. מפקדי הפלגה, שהייתה מורכבת כולה מאנשי מילואים, נאלצו כל הזמן להשיג מחליפים לאנשים שפרשו. ברבות הזמן נוצר הצורך לתגבר את היחידה באנשי צוות שאינם דייגים – מבין אנשי המילואים של חיל הים, שהיו יוצאי יחידות אחרות. אלה נקלטו היטב בפלגה, והפיקוד שלה הצליח לשמר את אופייה הייחודי ואת רוחה המיוחדת.

כדי לקיים את כושרה של היחידה הושם דגש חזק על האימונים. אנשי היחידה זומנו לאימונים תלת חודשיים והשתתפו ב"מי קרב" חייליים. אנשי הצוות התאמנו במקצועות הצבאיים הרלוונטיים – עם דגש על מטווח ירי – והמפקדים עברו רענון בנושאים טקטיים ובתורת הלחימה. התוצאה הייתה שמירה על כושרה הקרבי של היחידה מיום הקמתה.

כשהחל חיל הים להצטייד הן בכמות והן באיכות – בספינות טילים וב"דבורים" – נראה היה שהסד"גים סיימו את תפקידם בחיל. אולם למרבה ההפתעה החליט פיקוד החיל להמשיך לקיים את היחידה גם לאחר מלחמת יום הכיפורים, שממנה יצא חיל הים הישראלי כשידו על העליונה מול ציי ערב, ויחסי הכוחות בזירה הימית התהפכו. שימורה של הפלגה גם בעידן של ספינות הטילים נבע מההערכה בפיקוד החיל לכושרה וביצועיה – שעליהם הוא לא היה מוכן לוותר גם לאחר שעמדו לרשותו כלי שיט מודרניים.

בשנים שלאחר מלחמת יום הכיפורים הועסקה היחידה בעיקר בביטחון שוטף, הגנה נגד חדירות מחבלים, הגנה על מבואות הנמלים ותפקידי עזר שונים.

מאז הקמתה לא נפלה אחזקת היחידה לנטל על מערכת הביטחון. הכלים נבנו ותוחזקו על ידי בעליהם והופעלו על ידם בדיג מסחרי במרבית ימות השנה.

חשוב להדגיש שפעילות היחידה בעתות מלחמה הייתה כרוכה ברמת סיכון גבוהה. אנשי הסד"גים יצאו למשימותיהם בים בספינות נחותות מכל בחינה לעומת הכלים של ציי האויב. בכוח האש, במהירות, באמצעי הגילוי ובמכשור הטכני. בפועל לא העזו אניות השטח והצוללות של האויב להגיע לחופי הארץ (להוציא המקרה המפורסם של המשחתת איברהים אל אוול במלחמת סיני), ויחסי הכוחות האלה מעולם הועמדו במבחן האש.